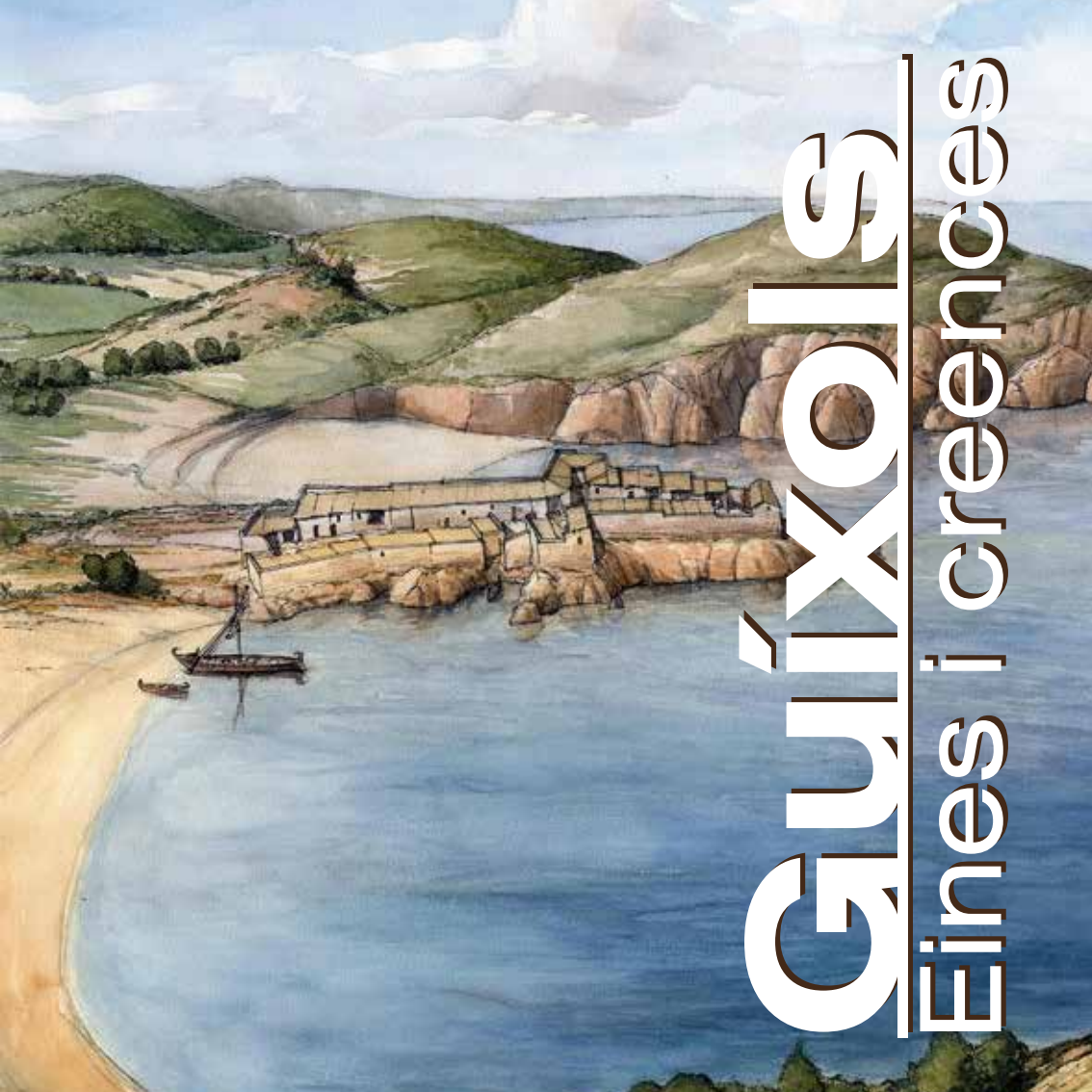

Guíxols

Eines i creences

Una producció de:

Ajuntament de
Sant Feliu de Guíxols
Museu d'Història

Amb la col·laboració de:

Museu d'Arqueologia
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Girona

Idea i textos

Assessorament Museogràfic

Producció executiva

Museografia, disseny gràfic, i coordinació

Escenografia:

- Secció d'una tomba ibèrica
- Reproduccions de ceràmiques històriques
- Recreació del teler ibèric

Il·lustracions de recreació històrica

Fotografia d'Empúries

Interactius

Assessorament lingüístic

- Del català
- De l'iber

Traduccions

Muntatge

- Estructures metàl·liques
- Paraments de vidre
- Fusteria
- Pintura
- Paleta
- Impressió gràfica

Judith Albertí – Jordi Colomeda

Dani Freixes. Varisarquitectes

Sílvia Alemany

Judith Albertí – Jordi Colomeda - Dani Serrat

Taller d'escenografia Jordi Castells SCP

Kypsela SC

Néstor Sanchiz

Francesc Riart - Jordi Sagrera

Joaquim Tremoleda

Urscumug.com

Sònia Rodríguez

Joan Ferrer i Jané

Tick Translations SL

Serralleria Homs

Cristaleria Sant Feliu de Guíxols SL

Cuines i parquetes Iroko

Jordi Batlle

Edificacions Vilartagues SL

Gràfiques Bigas

Palahi Arts Gràfiques SL

El nostre agraïment a:

Francesc Aicart, Josep Auladell, Marc Auladell,

Ramon Buixó, Toni Ferrer, Laura Francès, José Luis

Mayo, Aurora Martín, Francesca Piñol, Gabriel de

Prado, Xavi Roca, Marta Santos, Maria Àngels Suquet,

Serveis Tècnics Municipals de l'Ajuntament de SFG

Qui eren els ibers?

Els pobles o tribus del sud i del llevant de la península Ibèrica, des de l'actual Andalusia al Llenguadoc, que van viure entre el segle VII aC i l'aC amb uns trets culturals comuns i una llengua pròpia.

Els ibers ja eren percebuts per les grans civilitzacions mediterrànies -fenicis, grecs i romans- com un conjunt de comunitats independents amb unes característiques comunes. Es tracta d'una civilització important, amb la cultura més desenvolupada de la península durant l'edat del ferro, que al nostre territori tindrà una relació molt estreta amb les properes colònies gregues d'Emporion (Empúries) i Rodhe (Roses) així com amb els romans a partir de finals del segle III aC.

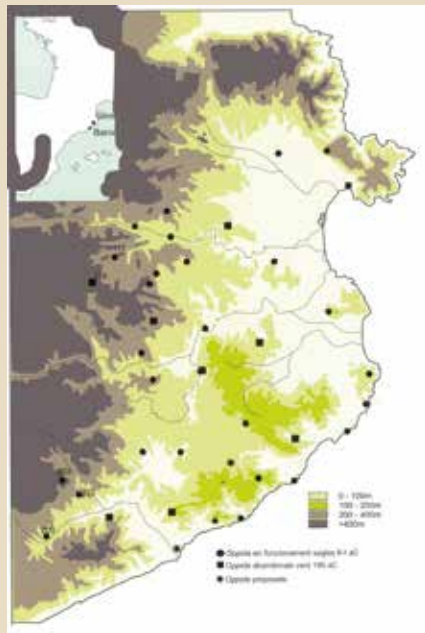
La tribu ibèrica d'aquest territori era la dels **Indigets**.

Què vol dir Guíxols?

Hi ha diferents teories, però la més probable és que es tracti d'un antic nom ibèric de lloc, un topònim, que encara avui està lligat al turó que separa la badia en dos -ara el port de la platja-, que coneixem com a punta dels Guíxols, però també com a *Fortim* o El Salvament, i que fa uns 2.500 anys va allotjar **EL POBLAT IBÈRIC DELS GUÍXOLS**

La descoberta del poblat es va fer arran de la construcció del port a partir de l'any 1903, quan es va dinamitar una part del turó dels Guíxols per construir un carrer que connectés les dues platges i crear un pas al futur port.

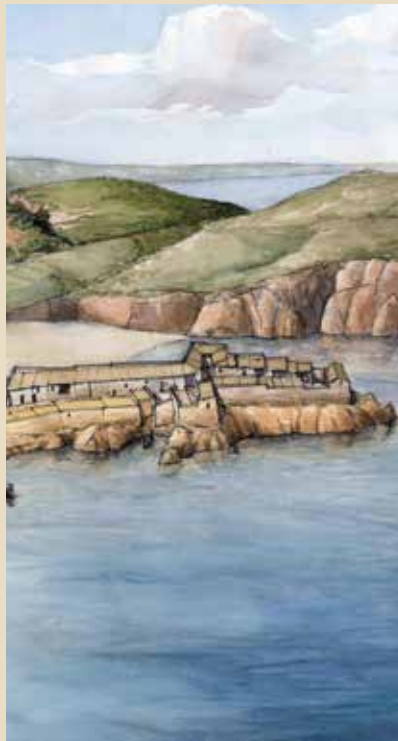

El Poblal

Els ibers situaven els seus poblats en llocs elevats i els adaptaven a l'orografia del terreny. Construïen muralles defensives amb talaies i torres des d'on poder controlar el territori. Exercien de centres polítics, econòmics i també religiosos de la comunitat.

Aquí el van situar al turó dels Guíxols, un indret perfecte, on els era fàcil defensar-se i dominar el port natural per controlar l'activitat comercial. Dues rieres els proveïen d'aigua potable i disposaven de terres de conreu a tocar.

Gràcies a la descoberta de les sitges -magatzems de gra excavats a terra que utilitzaven com a lloc per a les deixalles quan deixaven de fer la seva funció- podem conèixer avui alguns aspectes de la seva vida quotidiana.

Recursos primaris

Els habitants dels Guíxols treballaven la terra, els espais fèrtils entre els vessants de l'Ardenya i la riera de Tueda. Conreaven el blat, la civada, l'ordi i el mill. També el lli, els llegums -llenties, faves i pèsols- i diferents productes d'horta.

No faltaven tampoc els ramats, que els donaven llet i formatge, llana, pell i carn. Fonamentalment ovelles, cabres i vaques. Els bous eren utilitzats com a força de treball per a llaurar els camps. La cacera també hi era present i menjaven porc senglar, cérvols i conills. La recol·lecció configurava el complement dietètic: cargols, glans, mel, figues i diferents fruits i plantes silvestres.

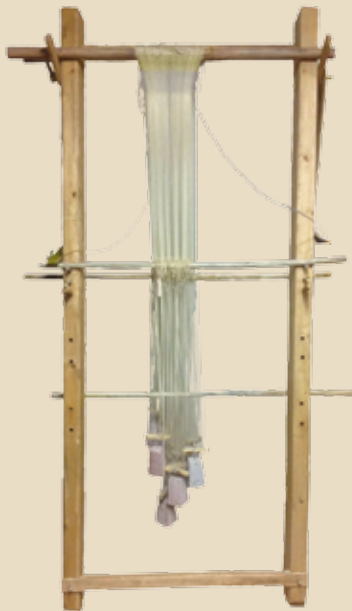
La pesca formava part fonamental de la seva activitat, i el peix i el marisc eren presents a la dieta indigeta. Les principals arts de pesca que utilitzaven eren les xarxes i els hams.

Filar i teixir

Els indigets es varen fer famosos pels teixits de lli. Autors romans reconeguts com Estrabó i Plini en lloen les excel·lències; també treballaven la llana. Fonamentalment feien vestits i veles per a vaixells, però també cordes i blens per a llums d'oli. El teixit era una activitat principalment femenina que es duia a terme en l'àmbit domèstic.

El procés per al teixit era laboriós. Primer calia filar la matèria primera per formar el fil lligant-lo al fus i entortolligant-lo amb l'ajut d'un pes ceràmic o fusaiola. Per teixir la peça al teler s'havien de mantenir els fils verticals i tensats amb uns pesos amb perforació, d'argila o pedra –pondus- i anar passant un fil horitzontal amb l'ajut d'una llançadora. La part teixida – ordit- quedava situada a la part horitzontal superior del teler.

Fer ceràmica

Una bona part dels atuells emprats en la vida quotidiana i l'activitat comercial eren de ceràmica. Es poden distingir tres grans grups:

La ceràmica feta a mà amb argiles barroeres, molt arrelada a la població indígena i que sol perdurar fins a la fi del món ibèric.

La produïda amb torn, l'adopció del qual va significar una innovació tècnica i formal de gran importància i va facilitar el desenvolupament d'una ceràmica autòctona amb trets propis, elaborada amb argiles més pures per artesans especialitzats i en diferents centres productius, tant per a vaixel·la com per a contenidors d'emmagatzematge i comerç, urnes o microvasos.

La ceràmica d'importació que va des de les peces fenícies, gregues i etrusques de l'ibèric antic -550-450 aC- fins a les vaixel·les àtiques, vasos de vernís negre itàlics, àmfores grecoitàliques o produccions diverses púniques de l'ibèric ple -450-200 aC- canalitzades a través de les colònies gregues d'Emporion (Empúries) i de Rodhe (Roses).

LA CERÀMICA GRISA DE LA COSTA CATALANA

Es tracta de ceràmica feta a torn amb una producció molt variada i de gran interès elaborada als forns de l'àrea indigeta. És una ceràmica d'alta qualitat tècnica amb peces de parets primes, argiles molt depurades i perfecta cuita. La caracteritza el color gris de l'acabat i, a partir de l'ibèric ple, es decorarà amb pintura blanca aplicada després de la cocció, sovint imitant motius figuratius de les ceràmiques clàssiques.

L'ús del metall

La cultura ibera es desenvolupa com a resultat de l'evolució de la cultura del ferro. Una de les seves característiques és l'ús intensiu d'aquest metall, tant en la fabricació d'eines i el desenvolupament d'un utillatge especialitzat per a l'exploració agrícola, com en la d'armes –espases, llances, ganivets- o d'instrumental mèdic especialitzat.

Feien servir el plom per a fer pesos en arts de pesca i com a suport per escriure, ja que en ser un metall tou permet gravar-lo amb facilitat.

El gust per l'ornament personal es manifesta en una àmplia producció de peces d'orfebreria en bronze, plata i or: collarets amb glòbuls de pasta vítria, anells, diademes, torques, polseres, fíbules...

Vestit i cura personal

Els teixits més habituals eren el lli, la llana i l'espart. La majoria de dones vestien amb llargues túniques sovint decorades amb sanefes i cenyides a la cintura amb cinturó, per damunt de la qual es cobrien amb un gran mantell i també podien cobrir-se el cap amb vel; o bé duïen calçat de cuir o anaven descalces. Rematarien l'ornamentació personal amb collarets, arracades, diademes... i com a nota de distinció s'arreglarien el cabell i els tocats.

Els homes vestien de forma semblant; únicament que la túnica podia ser curta o llarga i podien calçar-se amb botes o sandàlies, de cuir o d'espart. També lluïen joies com braçalets, penjolls i sivelles. En la cura personal feien servir ungüents i cremes, tant de bellesa com per a guarir-se que es guardaven en petites amfores, que es coneixen com a ungüentaris.

El comerç

L'activitat comercial tenia una alta importància ja fos amb els pobles colonitzadors com entre els poblats ibèrics entre si. La possibilitat de realitzar un comerç d'intercanvi afavorit pels excedents agrícoles, va veure's beneficiat per l'encunyació de moneda pròpia.

Durant els primers temps del poblament, arribaven vaixelles gregues o imitacions fetes

a Emporion i Rodhe. Posteriorment es van posar de moda les que venien de Campània i Etrúria, a la zona central de l'actual Itàlia. Són ceràmiques amb un vernís negre molt aparent seguint la tradició de les ceràmiques àtiques, de la zona d'Atenes.

També arriben algunes peces com a contenidors amb el comerç marítim, com ara les àmfores per a transportar vi, oli, cervesa, salaons o cereals. N'hi ha de molts tipus diferents i vingudes de diferents zones: Sicília, nord d'Àfrica, Massalia (Marsella), Ebusus (Eivissa)...

En una d'aquestes peces de ceràmica s'hi poden veure unes marques fetes al fons. Es tracta de signes de la llengua ibèrica. En aquest cas representen els fonemes "BIL" com a forma abreujada del nom BILOS, que s'interpretaria com el nom del propietari.

Els ibers tenien una llengua i un sistema d'escriptura propis. S'ha aconseguit desxifrar com sonava, més o menys, però encara no es pot traduir. No serà possible fer-ho fins que no es localitzi, en alguna excavació arqueològica, un text prou extens en iber amb una traducció a un altre idioma antic conegut, com ara el llatí o el grec.

Creences

El món religiós del pobles ibers és força desconegut. Sabem, però, que era politeïsta i basat en el culte a la natura. Tenien santuaris i coves-santuari situats en entorns naturals privilegiats que actuaven com a centres de peregrinatge, oració i meditació. Els poblats disposaven d'edificis de culte amb altars per practicar-hi sacrificis d'animals.

Tampoc es té coneixement dels seus déus -tal vegada perquè l'expressió formal eludeix les formes humanitzades i se centra en la representació simbòlica-, però sí d'una certa permeabilitat cap a divinitats importants pels pobles colonials: Demèter, Bes, Àrtemis, Tanit, Astarté...

Els exvots es dipositaven als santuaris. Eren figuretes que s'oferien per agrair o demanar favors a la divinitat. Es produïen amb diversos tipus de materials –bronze, terra cuita, pedra... -i multitud de formes– figures humanes, d'animals, petita vaixella, ungüentaris, màscares de terracota, etc.

El ritual de la mort

Un dels canvis fonamentals que es produeix amb l'evolució de la cultura del ferro és el canvi de ritual funerari i la generalització de l'ús de la incineració en la cultura ibèrica, si bé en el cas dels nadius es continua utilitzant la inhumació, moltes vegades al sòl del mateix habitatge familiar.

L'organització social dels pobles ibers era jerarquitzada amb una elit aristocràtica formada pels guerrers. Els seguirien sacerdots i sacerdotesses que, pertanyents a les classes socials elevades, desenvoluparien les seves funcions de forma ocasional i no pas formant una casta. Comerciants i artesans configurarien un estatus mig; una gran part de la població es composaria d'agricultors i ramaders que formarien part dels estatus inferiors. El món funerari reflecteix aquesta jerarquització en els aixovars que acompanyaven el difunt en el seu traspass, i sovint poden donar idea del rol i funció social del personatge enterrat.

El ritu funerari començava a casa del difunt on se'l vetllava i, en processó, era transportat a la necròpolis per a la cerimònia de cremació on, situat sobre una pira de llenya, vestit i acompanyat per pertinences personals era incinerat. Les restes òssies que no es cremaven es purificaven rentant-les, s'embolicaven amb una tela i es dipositaven en una urna cinerària. Era costum retre homenatge al difunt fent un banquet funerari en el transcurs del qual se sacrificaven animals i es prenién begudes cares -normalment vi, tot i que també consumien cervesa- com a símbol d'estatus. Part dels aliments es dipositaven a la tomba juntament amb l'urna, ofrenes i aixovar.

Romanització

Fa més de 2000 anys es va abandonar el poblat dels Guíxols. Ja feia més de dos segles que els romans havien arribat per quedar-se. Van desembarcar a Emporion el 218 aC per prendre el control dels enclavaments del Mediterrani i barrar el pas dels cartaginesos cap a Roma a la Segona Guerra Púnica. S'hi van quedar.

Alguns poblats indigetes es van rebel·lar, però la revolta va ser definitivament esclafada el 195 aC. El poblat dels Guíxols probablement es va lliurar de la repressió i va poder fer la seva en pau, comerciant amb els seus amics i aliats de Roma, els emporitans.

A poc a poc, però, la cultura dels invasors es va anar escolant als poblats ibèrics. El llatí era la llengua de la cultura, del comerç i del progrés. Va ser un procés lent, però en 200 anys, la majoria de poblacions indigetes adoptaran els sistemes de producció dels romans amb grans cases dedicades a l'agricultura i l'artesanía auxiliar, anomenades vil·les, i abandonaran els poblats, entre ells el dels Guíxols.

Nous assentaments

Es van establir a la falda dels turons de l'Ardenya prop del mar i d'una riera que era un excel·lent port natural, en el lloc que avui ocupa el monestir.

Una cosa semblant va passar pel mateix temps al poblat proper situat a la Plana Basarda -Sta. Cristina d'Aro-, que en temps de l'emperador August -finals del s. I aC principis del s. I dC- es va abandonar per passar a establir-se a la vall i treballar la terra amb el nou sistema romà: **les vil·les**.

Les produccions es podien comercialitzar pel port natural que oferia la badia. Les embarcacions de fusta realitzaven el cabotatge partint de les bases comercials de l'època, com ara Emporion (Empúries) i Massalia (Marsella), des d'on es distribuïen mercaderies vingudes de tota la Mediterrània i es podia donar sortida a les mercaderies de producció local.

La superstició

A part de les creences religioses sempre hi ha hagut supersticions, creences establertes per la tradició més enllà de la religió. Un dels aspectes més estesos era la por al mal averany, a algunes accions o fets que portaven mala sort. Per tal d'allunyar la mala astrugància, els mals esperits i les malediccions, el millor era tenir la imatge d'un fal·lus masculí a l'entrada de la casa o de la ciutat, i molt millor si el portaven penjat al coll. És una època en la qual trobem també molts rituals màgics que creuen que poden incidir en la realitat -màgia negra- cosa que promou els rituals protectors o apotropaics.

Noves creences

El fons substancial de les creences en la cultura ibera no devia diferir excessivament del dels pobles colonitzadors. La invocació a divinitats protectores de la fertilitat, la salut, la llar, l'agricultura o l'inframón tenia, segurament, molts punts en comú amb les altres cultures mediterrànies amb un nivell de desenvolupament similar, si bé els mites i els rituals serien característics de cadascuna d'elles.

Amb la construcció de les noves ciutats romanes arriben els temples dedicats als seus déus i la institucionalització del culte domèstic als avantpassats, així com la progressiva adopció per part dels ibers del panteó romà.

Una nova religió

Amb el temps, les relacions comercials canviaran, i les vaixelles arribaran majoritàriament del nord d'Àfrica. D'aquesta zona, desembarcarà amb molta força, ara fa uns 1700 anys, una nova religió que es va obrint pas al món romà, el cristianisme. De fet la població uneix el topònim de l'antic poblat, Guíxols, i el d'un màrtir que predicava el cristianisme al s. IV dC, Sant Feliu -o Fèlix-, dit l'Africà. S'acabarà formant, segles després, el nou topònim pel que encara avui se'ns coneix, **Sant Feliu de Guíxols**.

Imatges:

1. Àmbit geogràfic dels pobles ibers
2. Situació dels poblats ibèrics indigets
3. Recreació del poblat ibèric dels Guíxols. Cap al s. III aC.
4. Recreació d'un habitatge iber. Mas ibèric de Can Pons --Arbúcies-
5. Recreació d'un teler iber
6. Tassa de ceràmica reduïda grollera, s. IV-I aC. Poblat ibèric dels Guíxols
7. Bicònic de ceràmica grisa de la costa catalana, s. II aC. Poblat ibèric dels Guíxols
8. Ganivet quirúrgic, s. II-I aC. Poblat ibèric dels Guíxols
9. Dama ibèrica
10. Semis ibèric de Sedeiscen, s. II aC. Trobat a Sant Feliu de Guíxols
11. Fons d'un bol de ceràmica campàniana amb representació dels fonemes BIL incísos, s. II-I aC. Poblat ibèric dels Guíxols
12. Fragment de màscara de ceràmica a motlle amb funcó d'exvot, s. III aC. MAC Ullastret
13. Recreació d'un ritus funerari ibèric
14. Urna cinerària. s. IV-I aC. Poblat ibèric de Plana Basarda
15. Bol de terra sigillata aretina 27 aC-14 dC. Poblat ibèric dels Guíxols. MAC
16. Recreació de la vil·la romana anterior a la construcció del primer monestir
17. Penjoll fàl·lic de bronze. Època romana. Trobat a Can Ponset -Romanyà de la Selva-
18. Recreació d'una inhumació romana amb tègules a la necròpolis dels Tolegassos -Viladamat-
19. Llàntia de ceràmica amb decoració de tipus cristià, s.IV-V dC. Vil·la romana de Pla de Palol -Platja d'Aro-

Ajuntament de
Sant Feliu de Guíxols
Museu d'Història

Museu d'Història

Museu de Historia

Musée d'Histoire

History Museum

Dilluns a dissabte / lunes a sábado

lundi à samedi / monday to saturday **10 -13 h 16 – 19 h**

Diumenges i festius / domingos y festivos

dimages st tours fériers / Mondays amb bank holidays **10 – 13 h**

Dimarts tancat / martes cerrado / mardi fermé / tuesday closed

Plaça Monestir, s/n - 17220 Sant Feliu de Guíxols - Girona

Tel. 972 821 575 - museuhistoria@guixols.cat

www.guixols.cat/museu - facebook.com/museuhistoria

